

Julita STAŃCZUK

BARIERY I SZANSE ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI AKADEMICKIEJ W POLSCE

BARRIERS AND OPPORTUNITIES TO THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP IN POLAND

Zakład Analizy Systemowej, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Janickiego 31, 71-270 Szczecin

Abstract. Since many years it is observed a growing influence of the universities and other research institutions on technique and economy. The increasing importance of knowledge is activating development of new forms of cooperation between science and economy. One of these forms is academic entrepreneurship. The article presents the definition of entrepreneurship, especially academic entrepreneurship and also barriers and opportunities to the development of academic entrepreneurship in Poland.

Słowa kluczowe: bariery, przedsiębiorczość, przedsiębiorczość akademicka, szanse rozwoju.
Key words: academic entrepreneurship, barriers, entrepreneurship, opportunities.

WSTĘP

Od wielu lat na świecie, a tym samym i w Polsce promowana jest postawa przedsiębiorcza wśród społeczeństwa. Dodatkowo kilka lat temu pojawiło się hasło przedsiębiorczości akademickiej. Pojęcie to stosowane jest coraz częściej, co znalazło swój wyraz w wielu badaniach oraz publikacjach. W artykule tym przedstawiono ogólne pojęcia przedsiębiorczości, a następnie przedsiębiorczości akademickiej.

Celem pracy jest natomiast wskazanie barier oraz czynników wzrostu przedsiębiorczości akademickiej w Polsce.

MATERIAŁ I METODY

Pojęcie przedsiębiorczości spotykane jest w teorii i praktyce wielu dziedzin. Zagadnieniami przedsiębiorczości zajmują się przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych, m.in.: ekonomii, nauk o zarządzaniu, socjologii, psychologii, prawa, etyki. W konsekwencji wyjaśnienie tych pojęć tylko w kategoriach jednej dziedziny nauki napotyka na problemy (Matusiak 2008).

Przedsiębiorczość powszechnie rozumiana jest jako zdolność do podejmowania różnych przedsięwzięć, która jest cechą ludzi aktywnych i energicznych, ujawniającą się w różnym

wieku. Znaczący psychologowie kwalifikują przedsiębiorczość jako cechę psychiczną, warunkującą zdolność bycia dobrym przedsiębiorcą. Osoba przedsiębiorcza zatem to taka osoba, która osiąga sukces w organizowaniu i prowadzeniu przedsiębiorstw – produkcyjnych lub usługowych (Guliński i Zasiadły 2005).

Mimo ciągłej ewolucji pojęcia, jego złożoności i wielowymiarowości, czy różnic w pojmowaniu przedsiębiorczości przez różne grupy społeczne, można próbować tworzyć pewne definicje określające, kim tak naprawdę jest osoba przedsiębiorcza; z pojęciem przedsiębiorczości akademickiej sprawa jest zdecydowanie trudniejsza.

Z raportów na temat przedsiębiorczości akademickiej wynika, że samo pojmowanie tego pojęcia przez badane osoby jest różne. Rozumiane jest ono bowiem albo jako wychowanie do przedsiębiorczości i jej promocja, albo jako wspieranie przedsiębiorców będących studentami, niedawnymi absolwentami lub doktorantami, bądź pracownikami naukowymi, albo jako wspieranie transferu nowych technologii (szerzej: wiedzy „wytwarzanej” w warunkach akademickich) do gospodarki (Przedsiębiorczość akademicka w Wielkopolsce 2007).

W niniejszym artykule przez przedsiębiorczość akademicką rozumieć należy aktywność gospodarczą studentów, doktorantów, absolwentów i pracowników naukowych uczelni wyższych w gospodarce opartej na wiedzy i wysokich technologiach. Takie podejście sprowadza się do prowadzenia lub współprowadzenia przedsiębiorstwa akademickiego (spin-off lub spin-out) – co jest tożsame z pojmowaniem przedsiębiorczości akademickiej w kręgach anglosaskich (K.B. Matusiak i M. Matusiak 2007) – oraz występowania (wobec ośrodków przedsiębiorczości akademickiej, wobec inwestorów) w roli autora projektu innowacyjnego. Nie obejmuje więc ani inicjatyw mających promować przedsiębiorczość, ani rozmaitego rodzaju działań o charakterze informacyjnym i szkoleniowym, podejmowanych przez ośrodki przedsiębiorczości akademickiej (Drozdowski 2008).

Takie podejście do przedsiębiorczości akademickiej pozwala na określenie barier oraz szans jej rozwoju w Polsce. Warto dodatkowo wspomnieć, że w Polsce istnieją pewne akty prawne, które regulują działalność w ramach przedsiębiorczości akademickiej. Do najistotniejszych należą:

- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym – już w rozdziale pierwszym, określającym przepisy ogólne, czytamy, iż szkoły wyższe współpracują z otoczeniem gospodarczym oraz „szerzą ideę przedsiębiorczości w środowisku akademickim”. Oprócz tego w ustawie tej znalazły się takie zapisy, jak ten, że uczelnia może prowadzić działalność gospodarczą wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo od kształcenia studentów oraz prowadzenia badań, w zakresie i formach określonych w statucie. Dodatkowo ustalono w Ustawie możliwość tworzenia akademickich inkubatorów przedsiębiorczości oraz centrów transferu technologii, jak również zatwierdzono fakt pracy wieloletowej wśród pracowników naukowych;

- Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej – ze względu na to, że jednym z głównych źródeł innowacji jest nauka, Ustawa ma znaczny wpływ na rozwój przedsiębiorczości akademickiej w Polsce. Wśród regulacji, które wprowadza, należy zwrócić uwagę na kredyt technologiczny, odliczenie podatkowe z tytułu nabycia nowych technologii oraz wliczenie kosztów prac rozwojowych w koszty uzyskania przychodów;
- prawo własności przemysłowej i inne regulacje prawne dotyczące praw własności intelektualnej – działalność przedsiębiorczości akademickiej cechuje wysoki stopień innowacyjności, związany z nowymi technologiami opracowywanymi w jednostkach naukowych. W celu ochrony praw ich autorów uchwalona została Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, regulująca zagadnienia dotyczące postępowania przed Urzędem Patentowym. W przypadku przedsiębiorczości akademickiej proces własności prawnej rozwiązania powstałego na wyższej uczelni jest bardzo skomplikowany i nie został dotychczas odpowiednio uregulowany;
- Partnerstwo publiczno-prywatne – warunki współpracy podmiotów publicznych, jakimi są wyższe uczelnie, oraz przedsiębiorstw zostały uregulowane przepisami Ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym z dnia 19 grudnia 2008 r. Ustawa dopuszcza współpracę pomiotu publicznego oraz prywatnego pod warunkiem wykonywania zadania publicznego (Przygotowanie i przeprowadzenie badań... 2005).

WYNIKI I DYSKUSJA

Mając na uwadze definicję przedsiębiorczości akademickiej, a także omówione aspekty legislacyjne, na podstawie zebranej literatury, a także badań wykonanych na potrzeby różnego typu analiz i ekspertyz, wymienić można wiele ograniczeń rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce. Oczywiście część ograniczeń należy do grupy dynamicznych, a więc istnieje możliwość poddania ich modyfikacji. Można podzielić te bariery na kilka grup, m. in. na:

1) formalnoprawne

- brak przejrzystych reguł funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw;
- częste zmiany przepisów;
- niestabilny system podatkowy;
- wymogi administracyjne (biurokracja, opieszałość urzędników);
- słabe zaangażowanie uczelni w przedsiębiorczość akademicką;
- niskie kompetencje pracowników ośrodków przedsiębiorczości akademickiej;
- niestabilna polityka wspierania przedsiębiorczości;
- brak jednoznacznych regulacji w zakresie praw intelektualnych;
- wzajemnie wykluczające się przepisy prawa dotyczące transferu technologii;

- brak rozwiązań wewnętrznych (statusy, regulaminy) dotyczących zarządzania wynikami badań oraz własnością intelektualną;
- przekonanie władz uczelni o odrębności sfery akademickiej od gospodarczej;
- brak partnerskiej i rynkowo zorientowanej współpracy ze środowiskiem naukowym;
- przyzwolenie na istnienie „szarej strefy” w dziedzinie współpracy z gospodarką;

2) ekonomiczne

- brak kapitału początkowego;
- utrudniony dostęp do środków finansowych – brak zdolności kredytowej;
- ograniczony dostęp do pełnej informacji o możliwościach uzyskania tanich kredytów na rozpoczęcie działalności gospodarczej;
- mała płynność finansowa początkujących przedsiębiorców;
- wysokie obciążenia podatkowe wobec ZUS i inne ubezpieczenia;
- niski poziom wydatków budżetowych na sektor B+R;
- niedofinansowanie uczelni;
- trudny dostęp do kapitału inwestycyjnego;

3) społeczno-psychologiczne

- niski stopień gotowości studentów do podejmowania ryzyka;
- obawy przed podejmowaniem własnej działalności gospodarczej i postrzeganie pracy etatowej jako rozwiązania korzystniejszego (Guliński 2009);
- lęk przed odpowiedzialnością, m.in. za pracowników;
- niechęć do zmiany dotychczasowego trybu życia;
- nieumiejętność podejmowania decyzji;
- obawa przed porażką na rynku;
- mała aktywność studentów;
- wyuczona bezradność;
- brak pomysłu na firmę;
- brak wolnego czasu;
- brak wiedzy i kompetencji, m.in. z zakresu funkcjonowania przedsiębiorstw, na temat prawnych uregulowań transferu wiedzy czy komercjalizacji wyników prac badawczych, z zakresu wyceny własności intelektualnej;
- brak doświadczenia zawodowego;
- bariery komunikacyjne obejmujące: niepełną informację o ośrodkach przedsiębiorczości akademickiej, słabą wymianę informacji między tymi ośrodkami;
- obawy przed kontaktem ze środowiskiem gospodarczym;
- niekorzystna atmosfera wśród społeczności akademickiej dotycząca kadry naukowej nawiązującej kontakty z gospodarką;
- nacisk na prowadzenie pracy wyłącznie o charakterze dydaktycznym;

- niska reputacja nauki polskiej wśród potencjalnych biznesowych odbiorców (Drozdowski 2008).

Z kolei jeśli chodzi o czynniki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości akademickiej, to możemy do nich zaliczyć czynniki:

1) społeczno-psychologiczne

- wzrost orientacji indywidualistycznej, która wpływa na większą przedsiębiorczość jednostek i większą mobilność zawodową społeczeństwa polskiego;
- coraz wyższy poziom wykształcenia;
- wprowadzenie tzw. trzystopniowych studiów – z punktu widzenia przedsiębiorczości akademickiej wydaje się, że najbardziej obiecującą kategorią absolwentów są nie tyle absolwenci studiów drugiego stopnia co absolwenci studiów doktoranckich;
- coraz więcej możliwości zbierania nowych, dodatkowych doświadczeń (także poza granicami kraju);
- coraz większa podmiotowość młodych ludzi;
- coraz bardziej proprzedsiębiorcze postawy;
- coraz więcej pozytywnych przykładów zaradności gospodarczej, przedsiębiorczości;
- nacisk na edukację w zakresie przedsiębiorczości, co wpływa na stymulowanie takiej postawy wśród młodych ludzi (zgodnie z tym, że przedsiębiorczość to nie proces czysto intuicyjny, ale efektywne zarządzanie, którego można się po części nauczyć, oczywiście dysponując sprzyjającymi cechami osobowościowymi);

2) systemowe i makrostrukturalne

- wzrost i coraz większa dostępność środków na finansowanie lub współfinansowanie przedsiębiorczości akademickiej – przede wszystkim funduszy unijnych;
- krajowe i regionalne programy wspierania przedsiębiorczości innowacyjnej, m.in. program operacyjny „Innowacyjna gospodarka”;
- wspieranie przedsiębiorczości akademickiej poprzez akademickie inkubatory przedsiębiorczości i centra transferu technologii (np. projekt pt. „Wykorzystanie wiedzy i potencjału uczelni wyższych w działalności gospodarczej typu spin-off – szkolenia i doradztwo dla środowisk akademickich województwa zachodniopomorskiego”, prowadzony przez Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie).

PODSUMOWANIE

Ze względu na rosnący wpływ uczelni i innych instytucji naukowych na rozwój gospodarki i techniki ważne jest, aby procesowi temu towarzyszyło jak najwięcej warunków sprzyjających, a jak najmniej ograniczeń. Dlatego istotne jest ograniczanie barier rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce poprzez modyfikację prawa, edukację w kierunku

promowania postaw przedsiębiorczych, zmianę mentalności pracowników naukowych czy większego finansowania przejawów przedsiębiorczości akademickiej, np. spółek spin-off.

PIŚMIENNICTWO

- Drozdowski R.** 2008. Potencjał regionów w zakresie rozwoju przedsiębiorczości akademickiej [w: Ekspertyzy i analizy dotyczące zagadnień transformacji wiedzy, konkurencyjności i innowacyjności gospodarki]. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Guliński J.** 2009. Przedsiębiorczość akademicka w Polsce. Specyfika i uwarunkowania rozwoju. Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Innowacje i transfer technologii – słownik pojęć.** 2008. Pr. zbior. pod red. K.B. Matusiaka. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Innowacyjna przedsiębiorczość akademicka – światowe doświadczenia.** 2005. Pr. zbior. pod red. J. Gulińskiego, K. Zasiadły. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Matusiak K.B., Matusiak M.** 2007. Pojęcie i ekonomiczne znaczenie przedsiębiorczości akademickiej. Zesz. Nauk. USzczec. 453, Ekonomiczne problemy usług (8), 155–166.
- Przedsiębiorczość akademicka w Wielkopolsce. Raport z badań.** 2007. Public Profits Sp. z o.o. dla Urzędu Miasta Poznania.
- Przygotowanie i przeprowadzenie badań dotyczących wspierania rozwoju przedsiębiorczości akademickiej w Polsce w zakresie transferu technologii i innowacyjności. Ekspertyza.** 2005, Public Profits Sp. z o. o., www.ukie.gov.pl, dostęp z dn. 20 kwietnia 2009 r.
- Stawasz E.** 2007. Stymulowanie przedsiębiorczości środowiska naukowego w Polsce. Zesz. Nauk. USzczec. 453, Ekonomiczne problemy usług (8), 265–276.
- Tamowicz P.** 2006. Przedsiębiorczość akademicka. Spółki spin off w Polsce. Warszawa, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.** DzU z 2005 r., nr 164, poz. 1365.
- Ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej.** DzU z 2008 r., nr 116, poz. 730.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej.** DzU z 2000 r., nr 49, poz. 508.
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym.** DzU z 2009 r., nr 19, poz. 100.